

characteristics of the offender.

The person of the offender is mainly a man aged 18-47; a local resident who lives in his or her own home, and in his absence - with relatives, comrades or friends; unmarried; do not judge; does not work and does not study, but in the case of employment performs work that does not require a high level of education; is not registered with a narcologist and a psychiatrist.

Keywords: *forensic characteristic of crime, illegal possession of a car, person of the offender, system of protection.*

УДК 343.98

Чіпець О.І.©

(ГУНП у Дніпропетровській області)

DOI:10.31733/2078-3566-2018-3-167-170

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СПОСОБІВ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Наведено криміналістичну характеристику способів вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням вогнепальної зброї, як елемент їх криміналістичної характеристики.

Ключові слова: *криміналістична характеристика, вогнепальна зброя, незаконне переміщення, спосіб вчинення злочину.*

Постановка проблеми. Політичні, соціальні та суспільні процеси, що проходять в Україні, зумовлюють ускладнення криміногенної ситуації. Зростає кількість вчинення злочинів різних категорії, зокрема, проти життя та здоров'я, проти власності, проти громадської безпеки та громадського порядку. Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, а також її безпеку найвищою соціальною цінністю в Україні. Держава гарантує право людини на життя і здоров'я та право на захист від протиправних посягань, а також право на належні, безпечні і здорові умови праці. В кожній із цих статей Конституції України підкреслено, що забезпечення прав і свобод людини є головною обов'язком держави. Статистичні показники злочинів, що вчиняються з використанням вогнепальної зброї, вибухових речовин і вибухових пристроїв, є невтішними. Майже в кожній державі світу, незалежно від того, чи вона розвинута чи тільки розвивається, спостерігається зростання даної категорії злочинів, збільшується число загиблих та постраждалих у результаті вибухів. За останні роки і в Україні також істотно збільшилася кількість злочинів, що вчиняються із використанням вогнепальної зброї. Головною причиною існування такого стану є недостатній контроль з боку державних правоохоронних органів за обігом вогнепальної зброї. У зв'язку з цим злочини, пов'язані із незаконним переміщенням вогнепальної зброї, є однією із першопричин загрози суспільній безпеці. Усі ці обставини обумовлюють необхідність і важливість науково-теоретичних досліджень щодо способів незаконного переміщення вогнепальної зброї та визначають актуальність й вчасність обраної проблематики.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Криміналістичний аналіз й дослідження питань, що стосуються окремих аспектів розглядуваної проблематики, було здійснено у наукових розробках таких науковців: М.О. Асташова, В.І. Барка, О.О. Белякова, В.Ю. Владімірова, Г.Ф. Герєги, О.О. Долгополова, П.А. Дьяконова, О.О. Зарубінського, А.В. Іщенка, С.М. Колотушкіна, Д.С. Коровкіна, А.В. Кофанова, П.Ю. Кравчука, В.М. Ладіна, В.П. Меживого, С.П. Мельниченка, О.В. Мікляєвої, Д.Й. Никифорчука, Я.В. Новак, А.С. Новосад, Б.М. Петренка, В.М. Плєскачевського, О.С. Подшибякіна, І.Г. Поплавського, В.А. Ручкіна, А.В. Семенова, П.П. Смольякова, О.М. Сніцаря, М.Я. Солов'йова, Є.М. Тихонова, А.О. Топоркова, В.С. Шаповалова, М.М. Шульги та ін., які у своїх працях акцентували увагу на проблемах кримінально-правового, кримінологічного, оперативно-розшукового, кримінально-процесуального та криміналістичного характеру протидії кримінальним проявам, що пов'язані із незаконним обігом вогнепальної зброї. Аналіз наукової літератури дозволяє дійти висновку, що переміщення вогнепальної

зброї розглядається вченими як складова незаконного обігу, зокрема носіння. Поряд з цим окремого комплексного дослідження, що стосується специфіки переміщення вогнепальної зброї, до цього часу проведено не було.

Метою даної статті є виокремлення криміналістичної характеристики сучасних способів незаконного переміщенням вогнепальної зброї.

Виклад основного матеріалу. Перші теоретичні дослідження способу вчинення злочину були проведені А.І. Вінбергом, який розглядав спосіб злочину як складову предмета криміналістики, вказував на можливість використання знань про нього для пошуку слідів злочинів, встановлення злочинців і розкриття вчинених ними злочинів. Велике значення надавалося знанням типових способів вчинення окремих видів злочинів і розробці на цій основі методик розслідування конкретних видів злочинів. Залежно від кримінально-правової кваліфікації злочинів вченим було сформульовано декілька визначень способу вчинення умисного злочину. Переважно способи вчинення злочину більшість науковців розглядали як «дії, спрямовані безпосередньо на досягнення злочинного результату», і включали у зміст цього поняття дії з проникнення злочинця на місце вчинення злочину, прийоми, що використовуються злочинцем, особливості предмета посягання, місце, час та знаряддя злочину.

Із розвитком криміналістичної науки окремі вчені доповнювали і розширювали розуміння способу кримінального правопорушення. При цьому сформувалася загально-визнана думка про те, що вірне наукове визначення поняття способу вчинення злочину слугує необхідною передумовою ефективного вивчення способів вчинення злочинів і використання отриманих даних для боротьби зі злочинністю.

Незаконне переміщення вогнепальної зброї являє собою складний вид злочинної діяльності. Зазвичай вчені-юристи до злочинів, які у сукупності складають загальне уявлення про незаконне переміщення зброї, відносять такі види злочинних діянь, які тим чи іншим чином стосуються нелегального, не дозволеного або забороненого законодавством України. Сьогодні чинне правове поле України знаходиться у стані інтеграції до загально-визнаних Європейських стандартів і в окремих випадках не відповідає міжнародним правовим документам, які ратифіковані нашою державою.

Сутність незаконного переміщення вогнепальної зброї проявляється у конкретному результаті незалежно від того особисто (при собі) це відбувається чи ні, що повинно бути відображено і у діючих нормативних актах. Таку саму позицію ми знаходимо і у науково-довідковій літературі. Так, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» під носінням (дією за значенням носити) розуміється нести, але з позначенням повторюваності, тривалості дії, що відбувається в різний час або в різних напрямках, тоді як під переміщенням розуміється зміна місцезнаходження чого-небудь; перенесення з одного місця в інше [1, с. 792, 918].

Слід зазначити, що юридичну відповідальність за незаконне переміщення вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї імплементовано до законодавства України про кримінальну відповідальність лише частково. Практика діяльності оперативних і слідчих підрозділів правоохоронних органів показує, що відсутність кримінальної відповідальності за вказані діяння дає змогу особам, які займаються незаконним переміщенням вогнепальної зброї, уникнути покарання.

Г.М. Мудюгін розділив криміналістичні поняття «спосіб вчинення» і «спосіб приховування» злочину, визначивши спосіб вчинення як спрямований на досягнення злочинної мети комплекс дій, що вчинюються злочинцем у певній послідовності, спосіб приховування – як комплекс дій, спрямованих на приховування злочину від оточуючих, і в першу чергу від слідчих органів, щоб ухилитися від відповідальності за вчинене злочинне діяння [2, с. 65].

Інші вчені-криміналісти під способом учинення кримінального правопорушення злочину розуміють комплекс дій (конкретних заходів) по підготовці, учиненню та приховуванню злочину, вибраних винним відповідно до наміченої мети і тих умов, у яких здійснюється злочинний намір [3, с. 165-167].

На думку О.М. Колесніченка, спосіб учинення злочину – це спосіб дій злочинця, що виражається у певній послідовності, поєднанні окремих рухів, прийомів, що застосовуються суб'єктом. Слід розрізняти «спосіб підготовки до вчинення злочину, спосіб самого вчинення, а також приховування злочину» [4].

Не погоджуючись з наведеним твердженням, Г.Г. Зуйков зауважує, що дії по підготовці, вчиненню і приховуванню злочину утворюють єдиний спосіб його вчинення,

оскільки спрямовані на досягнення єдиної для них мети, хоча кожне окремо має свою самостійну мету [5, с. 31-32]. Вчений визначає спосіб вчинення злочину як систему дій по підготовці, вчиненню і приховуванню злочинів, детерміновану умовами зовнішнього середовища і психофізичними якостями особи, пов'язаними з вибіркоким використанням відповідних засобів та умов місця і часу.

На погляд Л.Л. Каневського, під способом вчинення кримінального правопорушення слід розуміти комплекс психофізичних і професійних навичок і вмінь, які злочинець, з урахуванням об'єкта злочинного посягання, обстановки, часу і місця, використовує для підготовки, вчинення та приховування злочинів. До елементів способу вчинення злочину вчений відносить підготовку до вчинення злочину, використання знарядь злочину, механізм злочинного посягання, спосіб приховування злочину [6, с. 102].

Дещо іншої думки С.М. Зав'ялов, який стверджує, що спосіб вчинення кримінального правопорушення – це не просто сума або якийсь комплекс поведінкових актів, а цілісна структура поведінки, що є певною системою. Як і будь-яка система, що має певну структуру, спосіб вчинення злочину утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, вчинення та приховування злочину [7, с. 7-8].

Таким чином, більшість вчених, розкриваючи зміст цього поняття, визначає спосіб вчинення суспільно небезпечного діяння як систему дій з його підготовки, вчинення та приховування.

Отже, незаконне переміщенням вогнепальної зброї слід розглядати як систему дій з підготовки, вчинення та приховування, котрі об'єднані єдиним умислом та обумовлені формою реалізації злочину, яка зумовлена умовами зовнішнього середовища, об'єктом злочинного посягання та психофізичними властивостями особи.

На підставі узагальнення оперативно-слідчої практики можна дійти висновків, що серед типових способів підготовки до здійснення незаконного переміщення вогнепальної зброї можна виділити такі:

а) підшукування об'єкта, з якого її можна викрасти, і ретельне його вивчення (режим роботи, маршрути, час і засоби пересування особи, яка має доступ до сховищ озброєння, наявність технічних засобів захисту й охоронної сигналізації, наявність сейфів (спеціально обладнаних замків) та спеціальних захисних сховищ);

б) підшукування осіб, яким можна вогнепальну зброю збути (продати);

в) підшукування співучасників кримінального правопорушення (організатора конкретного злочину);

г) створення підроблених документів, що надають дозвіл на вогнепальну зброю або не показують її нестачу;

д) підшукування способів для виносу зброї з об'єкта та обладнання для цього тайників (в одязі чи речах);

е) підшукування місця для зберігання вогнепальної зброї, обладнання для цього тайників;

є) закупівля макетів зброї, якими можна замінити справжню у місцях її зберігання.

Щодо способів вчинення злочину, відповідальність за який передбачено у статті 263 Кримінального кодексу України, то ними є: зберігання, носіння, придбання, виготовлення, ремонт, передача та збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв без передбаченого законом дозволу (тобто – незаконно). Незаконне носіння вогнепальної чи холодної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв є умисними, вчиненими без передбаченого законом дозволу діями по їх переміщенню, транспортуванню особою безпосередньо при собі (в руках, одязі, сумці, спеціальному футлярі, транспортному засобі тощо) [8, с. 252-253].

Підсумовуючи, слід зазначити, незаконне переміщення вогнепальної зброї слід розглядати як систему дій (спеціальних заходів) з підготовки, учинення та приховування, котрі об'єднані єдиним умислом та обумовлені формою реалізації кримінального правопорушення, зумовленою умовами зовнішнього середовища, предметом злочинного посягання та соціально-демографічними й особистісними характеристиками особи злочинця.

Висновок. Узагальнення та аналіз сучасної судово-слідчої практики дозволив визначити, що найбільш поширеними способами незаконного переміщення вогнепальної зброї є такі:

1. *Способи підготовки до переміщення:* вибір транспорту, яким буде переміщуватись вогнепальна зброя; підшукування справжніх або підробка документів (які маскують

вогнепальну зброю, приховують особу відправника або перевізника; підготовка маскуючих засобів (муляжів, шухляд, коробок тощо); вибір місця схованки вогнепальної зброї у транспорті; вивчення маршруту руху транспорту; пробне відправлення незначної частини вогнепальної зброї; вивчення заходів перевірки вантажу; пошук осіб (як правило, похилого віку або інвалідів, котрі звільняються від кримінальної відповідальності), які за винагороду погодяться перевезти вогнепальною зброю.

2. *Способи переміщення вогнепальної зброї:* за допомогою транспорту: поїздами, морськими і повітряними суднами, де серед вантажу перебуває ретельно прихована зброя. Зброя може бути розміщена у спеціально обладнаній схованці або перебувати у важкодоступних місцях транспортного засобу; шляхом поштових відправлень; переміщення особисто у ручній поклажі, валізі, під одягом, у предметах-схованках, коробках та ін.; г) за допомогою мережі Інтернет. Сьогодні можна знайти попутників для подорожування на великих відстанях територією України.

3. *Способи приховування злочину спрямовані на знищення слідів, які залишають металеві частки вогнепальної зброї, збройове мастило, порохові гази; одягу; засобів маскування; підроблених документів та ін.*

Бібліографічні посилання

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь; ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Мудюгин Г.Н. Версии об объективной стороне преступления. *Планирование расследования преступлений*. Москва, 1957. С. 65–66.
3. Куранов Э.Д. Об основных положениях методики расследования отдельных видов преступлений. *Вопросы криминалистики*. 1962. № 6–7. С. 165–167.
4. Колесниченко А.Н. Содержание и значение криминалистической характеристики преступлений. *Актуальные проблемы советской криминалистики*. Москва, 1980. С. 81–83.
5. Зуйков Г.Г. Криминалистическое учение о способе совершения преступления: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Москва, 1970. 34 с.
6. Каневский Л.Л. Разработка типовых криминалистических характеристик преступлений и их использование в процессе расследования. *Российский юридический журнал*. 2000. № 2. С. 101–111.
7. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2005. 21 с.
8. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. посібник / О.В. Батюк, Р.І. Благута, О.М. Гумін та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів: ЛьвівДУВС, 2011. 324 с.

Надійшла до редакції 10.07.2018

SUMMARY

Chipets O.I. Scientific approaches to determination of ways of illegal movement of firearms.

This article examines the ways of committing crimes, connected with illegal movement of firearms as an element of criminalistic characteristics of them.

Analysis of modern forensic investigative practices allowed the author to determine that the illegal movement of firearms should be seen as a system of actions on preparation, committing and concealment, which are united by a common intent and is due to the form of the implementation of the crime, which is caused by environmental conditions, the object of a criminal assault and psychophysical properties of the individual.

The most common methods of illegal movement of firearms are: Methods of transport preparation: a) choice of transport which will move a firearm; b) forgery (which mask a firearm, conceal the identity of the sender (carrier), etc.); c) prepare a masking means (dummies, crates, boxes, etc.); g) the location of the weapons cache in the transport; d) the study of route of transport; e) a test of departure of minor parts of arms; (e) the study of the activities of the inspection of the goods; g) the search of persons (usually of an older age, or the disabled who are exempted from criminal liability), which for a fee will agree to carry goods (firearms), etc.

The methods for the movement of firearms include the following: a) with the transport trains, ships and aircraft among the cargo is carefully concealed weapon. Weapons can be placed in specially equipped hiding place or reside in inaccessible places of the vehicle; b) by mail. Most popular today are the following mail carriers: «Ukrpochta», «New mail», «In time», «Delivery» etc.; c) moving personally in hand Luggage, in a suitcase, under the clothes, in the objects-stashes, boxes, etc.; g) using the Internet. Today, you can find travel companions to travel great distances in the territory of Ukraine. One of the most famous sites for travel companions is "blablacar.com.ua". Legal scheme of arrangements for travel as follows: a) drivers shall publish the route of the trip, putting the price per unit; b) passengers find drivers and book a place in the car;) the companions are traveling together, sharing fuel costs and etc.

The ways of concealing crimes aimed at the destruction of the traces: a) which left the metal parts of firearms, gun oil, powder gases; b) clothes; c) masking means; d) forged documents etc.

Keywords: *firearms, criminalistics characteristic, illegal movement, the method of committing a crime.*